

รายงานผลการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วม
ในการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

.....

ที่มา ความสำคัญ

ด้วยที่ผ่านมากลไกการบริหารจัดการด้านวัคซีนของประเทศไทยยังขาดความเป็นเอกภาพ ขาดความต่อเนื่องในการบูรณาการนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านวัคซีน มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัย การพัฒนา การผลิต การกระจายวัคซีนที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอสำหรับการใช้วัคซีนเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคให้แก่ประชาชนและสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคสู่คน ทั้งในสถานการณ์ปกติและในสถานการณ์ฉุกเฉิน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านวัคซีนและการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2561 จึงเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดให้มีกลไกที่เป็นระบบในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้มีการวิจัย การพัฒนา การผลิต การประกัน การควบคุมคุณภาพ การจัดหา และการกระจายวัคซีนที่เหมาะสมและเพียงพอ โดยมีคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติที่กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ มีสถาบันวัคซีนแห่งชาติและคณะกรรมการบริหารสถาบันวัคซีนแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อให้การบริหารจัดการด้านวัคซีนมีความเป็นเอกภาพมีความต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคที่ควบคุมได้ด้วยวัคซีนให้อยู่ในเขตจำกัดให้น้อยที่สุด หรือหมดไปจากประเทศไทย อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านวัคซีนของประเทศ ซึ่งพระราชบัญญัติฯ ได้ถูกบังคับใช้มาเป็นระยะกว่า 5 ปี จนถึงปัจจุบัน จึงต้องดำเนินการ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามที่ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 กำหนด

ทั้งนี้ การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย หมายถึง การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้บังคับกฎหมายว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นมากน้อยเพียงใด คำนวณค่ากั๊บภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่

สถาบันวัคซีนแห่งชาติซึ่งได้จัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 และมีภารกิจหน้าที่ในการบริหารจัดการเพื่อการบูรณาการและขับเคลื่อนการดำเนินการด้านวัคซีนให้สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวัคซีนจากหน่วยงานภาคเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชน จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561

2. เพื่อพัฒนา ปรับปรุงพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

วิธีการดำเนินงาน

1. วิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2562-2566) จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561
2. จัดเตรียมประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับการประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 เพื่อใช้ประกอบการรับฟังความคิดเห็น
3. รับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย โดยเปิดให้ผู้สนใจแสดงความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ผ่านเว็บไซต์ www.law.go.th ระหว่างวันที่ 17 มกราคม ถึง 31 มีนาคม 2567
4. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 จำนวน 6 คน ในระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2567
5. จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
  - กลุ่มผู้วิจัยพัฒนาวัคซีน รับฟังความเห็นเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2567
  - กลุ่มผู้ผลิตวัคซีน รับฟังความเห็นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2567
  - กลุ่มผู้รับผิดชอบงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค รับฟังความเห็นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2567
6. สัมมนาและประชุมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
  - ประชุมเพื่อเตรียมแผนดำเนินการรับฟังความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติฯ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2566 โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย อนุกรรมการ และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ด้านวัคซีน ด้านองค์การมหาชน และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
  - ประชุม Retreat “ภาพอนาคตสถาบันวัคซีนแห่งชาติ” เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566 โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยที่ปรึกษา กรรมการบริหารสถาบันวัคซีนแห่งชาติ และอนุกรรมการชุดต่าง ๆ
  - ประชุมคณะอนุกรรมการด้านบริหารยุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2567 โดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยที่ปรึกษา และอนุกรรมการ
7. ประชุมรับฟังความเห็น โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2567 มีผู้เข้าร่วมให้ความเห็น จำนวน 70 คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยพัฒนาวัคซีน ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ประกันและควบคุมคุณภาพวัคซีน ผู้ปฏิบัติงานด้านสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค จากหน่วยงานเครือข่ายทั้งรัฐและเอกชน
8. รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปความเห็น ข้อเสนอแนะจากการรับฟังความเห็น

สรุปสาระสำคัญภายใต้พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย 7 หมวด จำนวน 54 มาตรา แบ่งเป็น

หมวด 1 คณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ (มาตรา 5-14) กำหนดองค์ประกอบ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การประชุม หน้าที่และอำนาจ การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ อำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้อภัยค่าหรือให้ส่งค่าชี้แจง เอกสาร ข้อมูล หลักฐานหรือวัตถุใดที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา และการได้รับเบี้ยประชุมและประโยชน์ตอบแทนอื่นของคณะกรรมการ

หมวดที่ 2 ความมั่นคงด้านวัคซีน (มาตรา 15-18) กำหนดให้จัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ การขอความร่วมมือส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือหน่วยงานของเอกชน ให้ดำเนินการหรือสนับสนุนการวิจัย การพัฒนา หรือการผลิตวัคซีนตามสมควร การกำหนดสิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้วิจัย ผู้พัฒนา ผู้ผลิต ผู้ประกันและควบคุมคุณภาพ ผู้บริหารจัดการ ผู้จัดหา ผู้กระจาย หรือผู้ให้บริการวัคซีนหรือการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค และการประกาศกำหนดเรื่องหนึ่งเรื่องใดในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน หรือมีเหตุจำเป็น เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อป้องกัน ควบคุม รักษา หรือลดความรุนแรงของโรค หรือเพื่อความมั่นคงของประเทศ ได้แก่ (1) การผลิตวัคซีนตามชนิดและปริมาณที่กำหนด (2) สัดส่วนการส่งออกวัคซีนไปนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ซึ่งต้องเหมาะสมกับสัดส่วนการใช้วัคซีนภายในประเทศ (3) การประกันหรือการควบคุมคุณภาพวัคซีน (4) การจัดหา การบริหารจัดการ การกระจาย การให้บริการวัคซีน หรือการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่เหมาะสม (5) เรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับเหตุฉุกเฉินหรือเหตุจำเป็น

หมวดที่ 3 สถาบันวัคซีนแห่งชาติ (มาตรา 19-26) กำหนดให้จัดตั้งสถาบันวัคซีนแห่งชาติ ที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ วัตถุประสงค์ หน้าที่และอำนาจ ทุนและทรัพย์สินของสถาบัน การกำหนดให้รายได้ของสถาบันไม่เป็นรายได้ที่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน ทรัพย์สินของสถาบันไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี การกำหนดให้บรรดารายได้ ทรัพย์สิน หรือการใช้จ่ายเงินของสถาบัน ต้องจัดการหรือใช้จ่ายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบัน

หมวดที่ 4 การบริหารและการดำเนินการ (มาตรา 27-42) กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารสถาบันวัคซีนแห่งชาติ หน้าที่และอำนาจ กำหนดให้มีผู้อำนวยการสถาบันวัคซีนแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของสถาบัน ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการบริหารสถาบัน มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งงานของสถาบัน กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้อำนวยการ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง หน้าที่และอำนาจ การมอบอำนาจให้บุคคลใดปฏิบัติงานเฉพาะอย่างแทน กำหนดผู้ปฏิบัติงานของสถาบัน คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม การพ้นจากตำแหน่ง

หมวดที่ 5 การบัญชี การตรวจสอบ และการประเมินผลของสถาบัน (มาตรา 43-46) กำหนดให้มีการจัดทำบัญชีตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการบริหารสถาบันกำหนดซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี การตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีและการพัสดุของสถาบัน การจัดทำงบดุล งบการเงิน และบัญชีทำการส่งผู้สอบบัญชีภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีทุกปี การจัดให้มีผู้สอบบัญชีและประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของสถาบัน การจัดทำรายงานประจำปีเสนอรัฐมนตรีทุกสิ้นปีงบประมาณ และการประเมินผลการดำเนินการตามระยะเวลาที่คณะกรรมการบริหารสถาบันกำหนด แต่ต้องไม่น้อยกว่าสามปี

หมวดที่ 6 การกำกับดูแล (มาตรา 47) กำหนดให้รัฐมนตรีมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการดำเนินกิจการของสถาบันให้เป็นไปตามกฎหมาย และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบัน นโยบายของรัฐบาล มติของคณะรัฐมนตรี ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน

หมวดที่ 7 บทกำหนดโทษ (มาตรา 48) กรณีผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศที่ออกตามมาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล (มาตรา 49-54)

สรุปผลการดำเนินงานจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 (พ.ศ. 2562-2566)

1. การดำเนินการตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติฯ

สถาบันวัคซีนแห่งชาติและหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านวัคซีนทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2563 เพื่อใช้เป็นกรอบในการขับเคลื่อนผลักดัน การพัฒนางานด้านวัคซีน ในระยะ 3 ปี ให้ประเทศมีความมั่นคงด้านวัคซีน ประชาชนเข้าถึงการป้องกันโรคด้วยวัคซีนที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง เป็นธรรม

ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2563-2565 ภายใต้อำนาจการเข้าถึงการป้องกันโรคด้วยวัคซีนที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง เป็นธรรม และประเด็นความมั่นคงด้านวัคซีน สรุปได้ดังนี้

1. ประเด็นการเข้าถึงการป้องกันโรคด้วยวัคซีนที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง เป็นธรรม

การดำเนินการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนไทยและผู้ที่ย้ายอยู่ในประเทศไทยได้รับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย ทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน โดยมีหน่วยบริการสาธารณสุขที่สามารถให้บริการวัคซีนพื้นฐานแก่ประชาชนได้อย่างครอบคลุม มีคุณภาพและได้มาตรฐาน พบว่า การดำเนินการมีทั้งที่ประสบผลสำเร็จ และบางส่วนพบปัญหาอุปสรรค สรุปได้ดังนี้

1.1 ความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนพื้นฐานตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคมีแนวโน้มลดลง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จากการรายงานความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของกลุ่มเป้าหมายในฐานะข้อมูลคลังข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center: HDC) กระทรวงสาธารณสุข ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2565 พบว่า มีวัคซีนเพียง 1 ชนิด ได้แก่ วัคซีน BCG ในเด็กแรกเกิด ที่มีอัตราการครอบคลุมของการได้รับวัคซีนสูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 90 โดยมีอัตราการครอบคลุมอยู่ที่ร้อยละ 97.41, 96.41 และ 96.05 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้อัตราการครอบคลุมของการได้รับวัคซีน BCG ในเด็กแรกเกิดจะสูงกว่าค่าเป้าหมาย แต่มีแนวโน้มลดลงทุกปี เช่นเดียวกับวัคซีนชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้ อัตราการครอบคลุมที่ลดลงสืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยสถานบริการลดความถี่ในการให้บริการฉีดวัคซีนรวมถึงจำกัดจำนวนผู้เข้ารับบริการ และผู้ปกครองมีความกังวลต่อความเสี่ยงการติดเชื้อโควิดในการพาบุตรหลานไปสถานพยาบาล

1.2 การเพิ่มชนิดวัคซีนในแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ในขณะที่การขยายการให้บริการวัคซีนบางชนิดยังมีปัญหาอุปสรรคที่ต้องเร่งผลักดัน โดยนับตั้งแต่เริ่มต้นงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในปี 2520 จนถึงปี 2565 เป็นเวลากว่า 4 ทศวรรษ มีการเพิ่มชนิดวัคซีนอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามพัฒนาการของระบบสาธารณสุขและตามกำลังงบประมาณของประเทศ ทั้งนี้ ในปี 2563 จนถึงปี 2565 มีความพยายามในการผลักดันการเพิ่มชนิดวัคซีนให้ได้ปีละ 1 ชนิด ผลการดำเนินงานในปี 2563 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาบรรจุวัคซีนป้องกันโรคอุจจาระร่วงจากเชื้อไวรัสโรต้า (วัคซีนโรต้า) ในชุดสิทธิประโยชน์ และจัดหางบประมาณเพื่อจัดซื้อวัคซีน ทั้งนี้ ในปี 2563 สถาบันวัคซีนแห่งชาติและกรมควบคุมโรคเสนอวัคซีนรวมป้องกันโรคบาดทะยัก-คอตีบ-ไอกรนชนิดไร้เซลล์ (วัคซีน Tdap) เพื่อพิจารณาบรรจุในบัญชียาหลักแห่งชาติ จนกระทั่งปี 2566 คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ มีมติเห็นชอบให้บรรจุวัคซีนป้องกันโรคไอกรนชนิดไร้เซลล์ (aP) สำหรับหญิงตั้งครรภ์ ไวโนบัญชียา ก ของบัญชียาหลักแห่งชาติ แทนวัคซีน Tdap และ

คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมีมติเห็นชอบให้บรรจุเป็นสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และเห็นชอบการปรับแผนและวงเงินการจัดหายาฯ ในปีงบประมาณ 2566 เช่นกัน

นอกจากนี้ สถาบันวัคซีนแห่งชาติและกรมควบคุมโรคเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาบัญชีวัคซีนหลักแห่งชาติให้ปรับวัคซีนป้องกันมะเร็งปากมดลูก (HPV) และวัคซีนป้องกันโปลิโอชนิดฉีด (IPV) จากบัญชีจ(๑) เป็นบัญชี ก และขอให้ปรับวัคซีน IPV จาก 1 เข็มเป็น 2 เข็ม ซึ่งในปี 2564 วัคซีน HPV ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นบัญชี ก และวัคซีน IPV ประกาศฯ ปรับเป็นบัญชี ก ในปี 2566 แต่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติยังไม่เห็นชอบให้ปรับวัคซีน IPV เป็น 2 เข็ม ในปี 2564 สถาบันวัคซีนแห่งชาติและกรมควบคุมโรค ได้เสนอให้บรรจุวัคซีนนิวโมคอคคัส (PCV) สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ในบัญชียาหลักแห่งชาติ และปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณา

2. ประเด็นความมั่นคงด้านวัคซีน

การดำเนินการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประเทศไทยมีวัคซีนใช้ในการป้องกันและควบคุมโรคอย่างเพียงพอ ทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน โดยมีระบบการจัดหาวัคซีนที่สมดุลกับความต้องการและสนับสนุนอุตสาหกรรมวัคซีนในประเทศ รวมทั้งมีขีดความสามารถในการวิจัยพัฒนาและผลิตวัคซีนได้ในประเทศ เพื่อให้ประเทศพึ่งตนเองได้ และมีความมั่นคงด้านวัคซีนอย่างยั่งยืน สรุปได้ดังนี้

2.1 การผลักดันการจัดซื้อวัคซีนแบบหลายปี (Multi-year tender) ในภาวะปกติ ยังคงไม่ประสบความสำเร็จ การจัดซื้อจัดหาวัคซีนตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ตั้งแต่ปี 2520 ดำเนินการโดยกรมควบคุมโรคมาจนกระทั่งปี 2553 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำคำขออนุมัติงบประมาณประจำปี เพื่อจัดซื้อวัคซีนตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค รวมทั้งวัคซีนใช้หัตถ์ใหญ่ตามฤดูกาลสำหรับประชาชน กลุ่มเสี่ยง ทั้งนี้ สปสช. มีระบบการบริหารจัดการวัคซีนที่ชัดเจน ตั้งแต่การจัดทำแผนงบประมาณ แผนจัดซื้อ การบริหารคลัง และการกระจายวัคซีน โดยมอบให้องค์การเภสัชกรรมทำหน้าที่ในการจัดหา บริหารคลัง และกระจายวัคซีนจากคลังส่วนกลางไปยังคลังวัคซีนระดับอำเภอโดยตรง รวมทั้งมีระบบการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการวัคซีนในช่วงแรก ๆ แต่ลดประสิทธิภาพลง จึงเกิดปัญหาวัคซีนหมดอายุโดยไม่ได้ใช้ และมีวัคซีนขาดคร่าวในบางช่วง เช่น กรณีวัคซีนรวมป้องกันโรคหัด คางทูม หัดเยอรมัน (MMR) ขาดคร่าวในปี 2556 จากปัญหาการขาดคร่าววัคซีน สถาบันวัคซีนแห่งชาติได้เสนอแนวทางการยกระดับการบริหารจัดการวัคซีนต่อคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ ให้มีการดำเนินการจัดซื้อจัดหาวัคซีนรูปแบบใหม่ด้วยวิธีการจัดซื้อแบบหลายปี (multi-year tender) มาตั้งแต่ปี 2561 ผ่านการหารือและประชุมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นระยะ เพื่อเป็นการประกันการจัดหา (guarantee supply) แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดการจัดซื้อแบบหลายปีได้

2.2 ฐานข้อมูลการบริหารจัดการวัคซีน พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อการใช้ประโยชน์ทั้งผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงาน โดยการรวบรวมข้อมูลด้านวัคซีนตลอดวงจร ตั้งแต่การวิจัยพัฒนาจนถึงการนำวัคซีนไปใช้ในแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค พัฒนาในรูปแบบ Web-based application บนระบบคลาวด์กลางภาครัฐ ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของแผนภาพข้อมูล (Data Visualization) และชุดข้อมูล (Infographic Fact Sheet) บนเว็บไซต์ ตั้งแต่ปี 2563 -2565 ได้มีการพัฒนาโมดูลต่าง ๆ รองรับข้อมูลด้านวัคซีนตลอดทั้งวงจร ทั้งนี้ สถาบันได้ประเมินผลการใช้งานระบบข้อมูลและบริหารจัดการวัคซีน (Vaccine Information and Management System; VIMS) จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลจากการประเมินพบว่า ระบบ VIMS สามารถใช้งานและใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์กับงานด้านวัคซีนได้ดี

ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องปรับปรุง และพัฒนาต่อไปในระยะถัดไปในประเด็นที่สำคัญ คือ ช่องทางในการเข้าถึงระบบ ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และรูปแบบการแสดงผลข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 การสร้างหลักประกันทางการตลาดในการสนับสนุนผู้ผลิตวัคซีนในประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยออกมาตรการให้ผลิตภัณฑ์วัคซีนที่ผลิตได้ในประเทศเป็นพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน แม้ว่าประเทศไทยจะมีศักยภาพในการผลิตวัคซีน แต่มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งความไม่ต่อเนื่องเชิงนโยบายและการขาดมาตรการสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมวัคซีน สถาบันได้ขับเคลื่อนเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันทางการตลาดในการสนับสนุนผู้ผลิตวัคซีนในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการกำหนดนโยบาย/มาตรการ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการจัดหาวัคซีนของประเทศจัดซื้อวัคซีนที่ใช้ในแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค หรือวัคซีนเพื่อการรณรงค์/การกำจัดและกวาดล้างโรค/วัคซีนในโครงการนำร่องจากผู้ผลิตในประเทศทั้งแบบต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำตามสัดส่วนที่กำหนด และจัดซื้อบางส่วนจากผู้นำเข้า เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมวัคซีนของประเทศไทยให้อยู่รอดและเติบโตได้ นำไปสู่การอกระเบียบคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ การคัดเลือก และวิธีการจัดซื้อยาที่เป็นวัคซีนที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน พ.ศ. 2563 รวมทั้งการประกาศผลการคัดเลือก รายชื่อยาที่เป็นวัคซีนซึ่งผลิตในประเทศ และผู้ผลิตที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน ครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2563 จำนวน 6 ชนิดวัคซีน โดย 3 ผู้ผลิตในประเทศ

2.4 การวิจัยพัฒนาวัคซีนภายใต้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีชนิดต่าง ๆ ถูกลดความสำคัญลงด้วยการระดมสรรพกำลังในการเร่งรัดการวิจัยพัฒนาวัคซีนโควิด 19 ตอบสนองสถานการณ์การระบาดของโรค ประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีศักยภาพในการวิจัยพัฒนาวัคซีนกระจายอยู่ในองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ทั้งในมหาวิทยาลัย สภาวิชาชีพ ภาครัฐวิสาหกิจ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กระทรวงอื่น ๆ รวมทั้งในองค์กรภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม การวิจัยพัฒนาวัคซีนส่วนใหญ่ยังอยู่ระหว่างดำเนินการในห้องปฏิบัติการ หรืออยู่ในขั้นการวิจัยในสัตว์ทดลอง โดยในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2563-2565) มีวัคซีนเพียง 1 ชนิด คือ วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ประจำฤดูกาล ชนิด 3 สายพันธุ์ โดยใช้เทคโนโลยีไขไก่ฟัก ดำเนินการโดยองค์การเภสัชกรรมที่ผ่านเข้าสู่การวิจัยในมนุษย์ระยะที่ 3

2. การดำเนินการตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติฯ

ตามที่ได้เกิดสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2563 สถาบันได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อควบคุมป้องกันโรคให้แก่ประชาชน ภายใต้มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติฯ โดยเสนอคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติเห็นชอบและออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การจัดหาวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID - 19)) ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุจำเป็น พ.ศ. 2563 เพื่อจัดหาวัคซีนป้องกันโรคดังกล่าวสำหรับใช้ในการป้องกันการระบาดของโรคในประเทศไทยให้มีความรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ และให้ประชาชนในประเทศไทยมีโอกาสเข้าถึงวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) พร้อมกับประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตวัคซีนดังกล่าว รวมทั้งลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศ

นอกจากนี้ สถาบันยังขอรับงบประมาณทั้งจากงบกลางและงบเงินกู้ภายใต้พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 และพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพิ่มเติม พ.ศ. 2564 สำหรับสนับสนุน

การวิจัยพัฒนา การรับถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดหาวัคซีน สรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

1. การเข้าถึงวัคซีนโควิด 19 ในสถานการณ์ระบาด และความครอบคลุมการได้รับวัคซีน จากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เริ่มแพร่เข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่ต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 กระทรวงสาธารณสุขโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจองซื้อล่วงหน้า (Advanced Market Commitment) และจัดหาวัคซีนจากผู้ผลิตที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้ผู้ผลิตในประเทศ และผู้ผลิตรายอื่นๆ เพื่อใช้ในการป้องกันควบคุมโรค ทั้งนี้ วัคซีนโควิด 19 ที่นำมาให้บริการประชาชนทุกคนในประเทศไทยเป็นวัคซีนที่พัฒนาขึ้นด้วยแพลตฟอร์มเทคโนโลยี Inactivated, Viral vector และ mRNA จากบริษัท Sinovac, AstraZeneca, Sinopharm, Pfizer และ Moderna

ประเทศไทยได้เริ่มให้บริการวัคซีนโควิด 19 ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ผลการให้บริการวัคซีนสะสมนับถึงวันที่ 30 กันยายน 2565 (ระยะเวลาตามการประเมินผลนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ฯ ปี 2563-2565) พบว่า ผู้ที่ได้รับวัคซีนสะสมทั้งหมด 143,356,118 โดส ใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ เป็นผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 1 จำนวน 57,329,792 ราย ความครอบคลุม ร้อยละ 82.4 ผู้ได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ (ได้รับวัคซีน 2 เข็ม) จำนวน 53,842,637 ราย ความครอบคลุม ร้อยละ 77.4 และผู้ที่ได้รับวัคซีนเข็มที่ 3 ขึ้นไป (Booster dose) จำนวน 32,183,689 ราย ความครอบคลุม ร้อยละ 46.3

2. ความสำเร็จของการรับถ่ายทอดเทคโนโลยี และการพัฒนาวัคซีนโควิด 19 ในประเทศไทยตั้งแต่ต้นน้ำ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านวัคซีนของประเทศในระยะยาว จากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 สถาบันได้จัดทำ Blueprint เพื่อการเข้าถึงวัคซีนป้องกัน COVID-19 ของประชาชนไทย โดยมีแนวทางสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดซื้อ จัดหาวัคซีน (ระยะสั้น) 2) การทำความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อขอรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตวัคซีน (ระยะกลาง) และ 3) การพัฒนาวัคซีนต้นแบบในประเทศไทยตั้งแต่ต้นน้ำ (ระยะยาว) ทั้งนี้ การรับถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตวัคซีน เป็นความร่วมมือระหว่างบริษัท แอสตราเซนเนกา (AZ) และบริษัท สยามไบโอไซเอนซ์ จำกัด (SBS) โดยเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2563 AZ เริ่มถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ SBS จนกระทั่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้อนุมัติเพิ่มสถานที่ผลิตวัคซีนโควิด 19 ของ AZ จากสถานที่ผลิตโดย SBS เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2564 และวันที่ 2 มิถุนายน 2564 AZ โดย SBS สามารถส่งมอบวัคซีนครั้งแรก จำนวน 1.8 ล้านโดส โดยเมื่อสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 บริษัท สยามไบโอไซเอนซ์ จำกัด ได้ส่งมอบวัคซีนได้ครบถ้วน จำนวน 61 ล้านโดส ตามสัญญา

สำหรับการพัฒนาวัคซีนต้นแบบในประเทศไทยตั้งแต่ต้นน้ำ โดยหน่วยงานที่มีศักยภาพในประเทศได้ดำเนินการวิจัยพัฒนาวัคซีนโควิด 19 ภายใต้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีชนิดต่าง ๆ ได้แก่ 1) วัคซีนชนิด Inactivated Chimeric Vaccine โดยองค์การเภสัชกรรม 2) วัคซีนชนิด mRNA โดยศูนย์วิจัยวัคซีนแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3) วัคซีนชนิด Protein subunit (Plant-based) โดยบริษัทไบยา ไฟโตฟาร์ม จำกัด และ 4) วัคซีนชนิด DNA โดยบริษัท ไบโอเนท-เอเชีย จำกัด ทั้งนี้ วัคซีนชนิด Inactivated Chimeric Vaccine ขององค์การเภสัชกรรม ชื่อทางการค้า HXP-GPOVAC ใช้ในกลุ่มเป้าหมายอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้รับการอนุมัติทะเบียนแบบมีเงื่อนไข (Conditional Approval) เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2566

3. การเสริมศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านวัคซีน ทั้งด้านสัตว์ทดลอง โรงงานผลิตวัคซีนระดับกึ่งอุตสาหกรรม และระดับอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับงานด้านวัคซีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับการศึกษาระยะพรีคลินิก ทั้งในสัตว์จำพวกฟันแทะขนาดเล็กและสัตว์ไพรเมท ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นการปฏิบัติตาม OECD GLP สำหรับการทดสอบ Challenge studies ในระดับ ABSL2/3 รวมทั้งโรงงานผลิตวัคซีนระดับกึ่งอุตสาหกรรม และระดับอุตสาหกรรมที่สามารถรองรับการผลิตวัคซีนได้หลากหลายแพลตฟอร์มเทคโนโลยี

ผลการรับฟังความเห็นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561

1. ภาพรวม

ประเด็นที่บรรลุดูฤประสงค

- การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดหา การกระจายวัคซีนที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอสำหรับประชาชนในช่วงที่เกิดการระบาดของโรคโควิด 19

- การให้ทุนสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพทั้งการวิจัยพัฒนาวัคซีน โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งวิจัยเชิงประเมินประสิทธิผลของวัคซีน การปรับสูตรวัคซีน นำไปสู่การกำหนดนโยบายการฉีดวัคซีนโควิด 19

ประเด็นความท้าทาย

- การนำวัคซีนเข้าระบบประกันสุขภาพของประเทศ/แผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (ทั้งในเชิงขั้นตอนการพิจารณา และงบประมาณการจัดหาวัคซีน)

- การดำเนินงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคจากสัตว์สู่คน

- ความต่อเนื่องในเชิงนโยบายเมื่อมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหาร

- ความเพียงพอและต่อเนื่องของงบประมาณสำหรับใช้ดำเนินงานด้านวัคซีน

- ความเพียงพอและศักยภาพบุคลากรของสถาบันวัคซีนแห่งชาติในการขับเคลื่อนงานด้านวัคซีนอย่างครบวงจร

ข้อเสนอแนะ

- การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

- การประเมินผลการสนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยงานต่าง ๆ

- การสร้างระบบและเตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ระบาด ให้ประเทศสามารถพึ่งพาตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายภูมิภาค รวมทั้งมีแผนทดสอบความพร้อมเป็นระยะ

2. การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนาวัคซีนทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

ประเด็นที่บรรลุดูฤประสงค

ช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน: การให้ทุนสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพทั้งการวิจัยพัฒนาวัคซีน โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งวิจัยเชิงประเมินประสิทธิผลของวัคซีน การปรับสูตรวัคซีน นำไปสู่การกำหนดนโยบายการฉีดวัคซีนโควิด 19

ช่วงสถานการณ์ปกติ: การสนับสนุนการวิจัยพัฒนามีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง

ประเด็นความท้าทาย

- การวิจัยพัฒนาวัคซีนโควิด-19 ของประเทศไทยล่าช้ากว่าแผนมาก จนเสียโอกาสของประเทศ

- ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

- การให้ความสำคัญเฉพาะโรคที่อ้างอิงจากแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติเป็นหลัก แต่วัคซีนสำหรับป้องกันโรคที่ยังเป็นปัญหาของประเทศ อาจได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

- การถอดบทเรียนการดำเนินการในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน
- การร่วมทุนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งรัฐและเอกชน
- การพิจารณาแยกหมวดหมู่ในการให้ทุนเพิ่มเติมเพื่อไม่ให้ถูกละเลย
- การสร้างรูปแบบความยั่งยืนในการสนับสนุนหน่วยงานเพื่อวิจัยพัฒนาวัคซีนให้ได้ผลิตภัณฑ์ เช่น วางแผนส่งเสริมหน่วยงานที่มีศักยภาพต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3-7 ปี หรือเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันระหว่างหน่วยงาน โดยกำหนดเป้าหมายในการส่งมอบผลผลิตให้ชัดเจน พร้อมทั้งประเมินผลเป็นระยะ เป็นต้น
- การกำหนดทิศทางของประเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวัคซีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำ โดยการ focus group
- เพิ่มการสนับสนุนด้านวัคซีนสัตว์ให้มากขึ้น

3. การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและการกระจายวัคซีน ในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

ประเด็นที่บรรลุตฤประสงค์

ช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน: การจัดหา การกระจายวัคซีนที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอสำหรับประชาชน ในช่วงที่เกิดการระบาดของโรคโควิด 19

ช่วงสถานการณ์ปกติ: การผลิตและการกระจายวัคซีนที่ใช้ในคนมีเพียงพอและมีประสิทธิภาพ และการจัดหาวัคซีนตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง

ประเด็นความท้าทาย

- การผลิตและการกระจายวัคซีนสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคไปสู่คนยังไม่ชัดเจน ขาดการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์เป็นวงกว้าง
- นโยบายการผลิตวัคซีนป้องกันโรคสุนัขบ้ามีความชัดเจน แต่ขาดงบประมาณสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

- การแก้ไขปัญหาการประมูลแบบหุ้มราคา พิจารณากำหนดสัดส่วนการแข่งขัน แบ่งเป็นสัดส่วนสำหรับผู้ประมูลได้ในลำดับที่ 1 และ ลำดับที่ 2 ในอัตราส่วน 80/20 หรือ 70/30 เพื่อลดปัญหาการผูกขาดเพียงรายเดียวในอนาคต
- การผลักดัน multiyear tender จะลดความเสี่ยงของการเผชิญภาวะ vaccine shortage ระดับประเทศ
- แผนต่อยอดเชิงรุก โดยการสร้างความร่วมมือทั้งในด้านทุนและสร้างเครือข่ายในภูมิภาคให้มีการลงทุนร่วมของหลายประเทศ ทั้งรัฐและเอกชน
- การเตรียมการเรื่องความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้นำเข้าวัคซีนในระดับที่ทำให้เกิดความยั่งยืน
- คาดหวังให้สถาบันประสานงานกับ อย. ในเรื่องการขึ้นทะเบียนเพื่อผลิตและกระจายวัคซีน

4. การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคให้แก่ประชาชน ทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

ประเด็นที่บรรลุตฤประสงค์

การให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 มีประสิทธิภาพ ทันต่อสถานการณ์

ประเด็นความท้าทาย

- ในสถานการณ์ปกติยังเกิดการขาดคร่าววัคซีนในแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค
- อัตราความครอบคลุมการได้รับวัคซีนยังต่ำกว่ามาตรฐาน ความไม่เข้าใจของประชาชนบางกลุ่ม และการปฏิเสธการรับวัคซีน ส่งผลให้เกิดการระบาดในบางพื้นที่
- การบริหารจัดการวัคซีนในสถานการณ์ปกติ มี Stakeholder ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก (ตั้งแต่ Financing ถึง Service Delivery) ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
- ประชาชนยังไม่ทราบบทบาทที่แตกต่างระหว่างสถาบันวัคซีนแห่งชาติ กับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

- นโยบาย vaccine coverage ควรเป็นเชิงรุก การอาสาสมัครอาจไม่เพียงพอ
- การจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานในกรณีฉุกเฉินให้ชัดเจน
- ควรมีแนวทางผลักดันให้ทุกเขตสุขภาพ ร่วมมือในทางปฏิบัติเพื่อเพิ่มความครอบคลุมการได้รับวัคซีน
- การประสานงานระหว่าง stakeholder ทั้งหมด เพื่อปรับปรุงปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่ การประมาณจำนวนประชาชน การวางแผน การจัดหา การให้บริการ จนถึง post marketing
- ช่องทางสื่อสารให้ประชาชนติดตามได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน
- ระบบพยากรณ์โรค และการเตรียมความพร้อมทางด้านวัคซีน
- พิจารณานำประเด็น co-pay มาเป็นทางเลือกให้เกิดการเข้าถึงได้มากขึ้น

5. การดำเนินการเพื่อให้นโยบายต่าง ๆ ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง (นโยบายการจัดซื้อวัคซีนในรูปแบบหลายปี (Multi-year tender) และการพิจารณาบรรจุวัคซีนใหม่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ)

1. กรณีการดำเนินการที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ควรบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตฤประสงค์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด เช่น

- แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- หาหรือร่วมกันระดับผู้บริหารที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
- เชิญอนุกรรมการบัญชียาหลักแห่งชาติ และ สปสช มาร่วมรับฟังนโยบายในเวทีคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกัน

- กรมบัญชีกลางและสำนักงบประมาณร่วมให้ความเห็น เพื่อหาแนวทาง และเสนอ ครม. ให้เห็นความสำคัญและอนุมัติให้จัดซื้อล่วงหน้า 3-5 ปี

2. นโยบายการจัดซื้อวัคซีนในรูปแบบหลายปี มีความเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบของหน่วยงานงานรัฐจำนวนมาก จำเป็นต้องใช้กฎหมายพิเศษ หรือกำหนดเป็นกฎหมายเฉพาะกิจ

3. ข้อเสนอเรื่อง Multi-year tender โดยรัฐกำหนดกรอบวงเงิน และจัดทำสัญญาจัดซื้อวัคซีน 1 ครั้ง ครอบคลุม 3 ปีงบประมาณ ในสัญญาระบุให้บริษัทที่ชนะต้องคงราคาวัคซีนตลอดสัญญา และส่งมอบวัคซีนภายในเวลาที่รัฐกำหนด โดยอายุของวัคซีน ณ วันส่งมอบต้องเป็นไปตามข้อกำหนด ขณะที่การชำระเงินให้กับ Supplier ให้ทำการชำระค่าวัคซีนตามรอบงบประมาณแผ่นดิน

4. อาจใช้วิธีการจัดทำแผนการจัดซื้อวัคซีนล่วงหน้าโดยเตรียมวิธีการดำเนินงานทุกอย่างให้พร้อม และดำเนินการจัดซื้อตามงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี เหมือนการจัดทำงบผูกพัน

5. จัดลำดับความสำคัญของวัคซีนที่ควรบรรจุในแผนงานสร้างเสริมฯ และกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจนที่จะผลักดันวัคซีนใน List ให้บรรจุได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

6. ควรประเมินผลการดำเนินงานในทั้ง 2 นโยบายอย่างจริงจัง ว่ามีการนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด มีข้อติดขัดอย่างไร วิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหา

6. การปรับปรุงสิทธิประโยชน์ตามมาตรา 17 ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคต

1. สิทธิประโยชน์ตามข้อ (1) และ (2) เหมาะสม สำหรับข้อ (3) สิทธิประโยชน์อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด สถาบันควรออกกฎหรือระเบียบเพื่อกำหนดวิธีการทบทวนสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ให้ชัดเจน โดยมีการเพิ่มเติมหรือปรับลดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ

2. ควรประเมินผลการดำเนินงานตามสิทธิพิเศษในการจัดซื้อวัคซีนที่ผลิตในประเทศตามสัดส่วนที่สถาบันประกาศ พร้อมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเพื่อปรับปรุงแก้ไข เช่น ราคาวัคซีนที่จัดซื้อ เป็นต้น

3. บริษัทเอกชน/ผู้ผลิตวัคซีน อาจพิจารณาให้ได้รับการยกเว้นหรือสิทธิลดหย่อนภาษีในช่วงแรกของการดำเนินการตามความเหมาะสม เนื่องจากการผลิตวัคซีน มีต้นทุนสูง และอาจจะไม่มีกำไรมากนักในช่วงต้นของการดำเนินการ

4. สิทธิประโยชน์ในการลดภาษีสำหรับผู้นำเข้า กรณีการบริจาควัคซีนให้ภาครัฐ

5. กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมให้ชัดเจน

7. การใช้มาตรา 18 ในเหตุจำเป็นอื่น นอกจากเหตุฉุกเฉิน เพื่อดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน

เห็นด้วย

1. กำหนดนิยามคำว่า "เหตุฉุกเฉิน" "เหตุจำเป็น" "ประโยชน์สาธารณะ" "การลดความรุนแรงของโรค" "ความมั่นคงของประเทศ" ให้ชัดเจน ยกตัวอย่าง เหตุจำเป็น เป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพเป็นที่สนใจของสาธารณชนในวงกว้างและยังหาข้อสรุปไม่ได้ จำเป็นต้องจัดการหรือดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใดเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น

2. ประกาศตามมาตรา 18 บางเรื่อง สามารถจัดทำไว้ล่วงหน้าได้ เพื่อรองรับการดำเนินงานตามสถานการณ์ฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. ควรใช้กลไกของมาตรา 18 กำหนดเป้าหมายว่าประเทศจะสามารถผลิตวัคซีนตั้งแต่ต้นน้ำจนสามารถขึ้นทะเบียนได้ภายใน 4-6 เดือน โดยวัคซีนต้องมีคุณภาพและมีความปลอดภัยระดับโลก

4. การขาดแคลนวัคซีน กรณีการมีผู้ผลิตน้อยราย หรือ การเกิดโรคระบาดที่ไม่ใช่โรคอุบัติใหม่ สามารถใช้มาตรา 18 ได้ เพื่อให้มีวัคซีนใช้ในภาวะจำเป็น

5. การประกันหรือการควบคุมคุณภาพวัคซีนที่เป็นรูปธรรมและทันการณ์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เห็นต่าง

1. สถานการณ์ปกติ กฎหมายได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสถาบัน อยู่แล้วจึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้อำนาจ ตามมาตรา 18
2. ควรใช้เฉพาะที่จำเป็น เพื่อไม่ให้กระทบกลไกปกติ
3. มาตรานี้ให้อำนาจพิเศษ ใช้ในกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเท่านั้นและต้องมีประกาศอื่นของรัฐมนตรี หรือกระทรวงสาธารณสุขควบคุมด้วย ดังนั้น อาจจะไม่สามารถนำมาใช้กับปัญหาการจัดการ หรือการกระจายวัคซีนในระบบทั่ว ๆ ไปได้

8. ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับการบริหารงานของสถาบันวัคซีนแห่งชาติ

ประเด็นความท้าทาย

- มาตรา 21 (3) การบริหารจัดการเพื่อการบูรณาการและการขับเคลื่อนให้สัมฤทธิ์ผล ยังดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากแต่ละหน่วยงานบริหารงานภายใต้นโยบายหรือกฎหมายของตนเอง
- มาตรา 21 (5) ยังไม่พบว่าสถาบันเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านวัคซีน เพื่อใช้ในการตัดสินใจตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์
- การบริหารงานของสถาบันยังค่อนข้างเป็นระบบราชการ ต้องดำเนินงานให้คล่องตัวมากกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

- สถาบันควรเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการวัคซีน และมีบทบาทเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการวัคซีนของประเทศทั้งระบบ
- สถาบันควรเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดหาวัคซีน ร่วมกับ GPO, สปสช. และ รพ.ราชวิถี เนื่องจากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัคซีน ซึ่งจะสามารถให้คำแนะนำเรื่องวิธีการใช้และบริหารวัคซีน ข้อจำกัดของแต่ละวัคซีน และฤดูกาลระบาดของโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน
- แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานกรณีเกิดโรคระบาด เช่น สปสช (จัดหางบประมาณ) , GPO (จัดเก็บ จัดส่ง) , ราชวิถี และกรมควบคุมโรค (จัดซื้อ)
- ควรจัดตั้งกองทุน เพื่อให้มีการสนับสนุนงบประมาณวัคซีนโดยตรงโดยเฉพาะงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

9. การปรับปรุงการบริหารจัดการทุน เพื่อสนับสนุนการวิจัย พัฒนา ผลิตวัคซีน

1. ควรมีระบบการจัดสรรทุนวิจัยเร่งด่วนในสถานการณ์ฉุกเฉิน และระบบสนับสนุนอื่นตามความจำเป็น
2. ควรมีการจัดลำดับความสำคัญโครงการที่จำเป็น ภายใต้งบประมาณที่มีอย่างจำกัด
3. ควรมีสัดส่วนของทุนที่สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการทดสอบวิจัยเพิ่มขึ้นกว่าปัจจุบัน รวมทั้งทุนพัฒนา อบรมบุคลากร
4. ควรแบ่งรายได้คืนเข้ากองทุน หากเกิดรายได้จากผลิตภัณฑ์วัคซีนที่สถาบันสนับสนุน
5. ควรพิจารณาจัดสรรทุนให้มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดเฉพาะแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ เนื่องจากอาจล่าช้า และมีการปรับเปลี่ยนตามผู้บริหารประเทศ เพื่อให้เกิดการวิจัยพัฒนาวัคซีนนอกกรอบ แต่เป็นประโยชน์
6. ควรปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ยืดหยุ่น และไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน
7. ควรประสานงานกับหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัยอื่น ๆ เช่น สวก. เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายด้านวัคซีนสัตว์ได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. ในภาวะปกติอาจพิจารณาโครงการวิจัยที่ Proactive ต่อโรคอุบัติใหม่ในอนาคต ทั้งเชิง diagnostic, vaccine, การพัฒนา platform ที่สามารถปรับเปลี่ยน antigen ต่าง ๆ ได้

10. กลไกการสนับสนุนผู้ผลิตวัคซีน

1. ควรประกาศรายชื่อวัคซีน หรือโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนที่ถูกจัดลำดับความสำคัญ ในช่วง 1-5 ปี ให้ผู้ผลิต/จำหน่ายวัคซีนทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้สามารถเตรียมการวางแผนสนับสนุนนโยบายได้อย่างเหมาะสม

2. สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศในการผลิตวัคซีน

3. ควรสนับสนุนการผลิตในเชิงส่งออกด้วย ไม่ควรมองแต่การผลิตเพื่อลดการนำเข้าเพียงมิติเดียว เพื่อให้แผนการผลิตในประเทศมีความคุ้มค่า คุ้มทุน แข่งขันตลาดโลกได้ เพื่อให้มีความยั่งยืน

11. การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มีความเหมาะสมคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ และมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่

1. เหมาะสมและคุ้มค่าเป็นอย่างยิ่ง มีผลงานในเชิงประจักษ์ ในกรณีการระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งสถาบันได้นำ พรบ. ฉบับนี้สู่การปฏิบัติ ส่งผลดีต่อประชาชนคนไทย และประเทศชาติเป็นอย่างดี

2. เหมาะสมดี หากสามารถทำ mapping ให้เห็นว่าแผนของสถาบันมีการดำเนินการโดยหน่วยงานใด มีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด และยังต้องมีการปรับปรุงในประเด็นใด จะทำให้เห็นภาพ NVI ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ที่ผ่านมามีการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มีความเหมาะสมคุ้มค่ากับภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชน และได้ก่อผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน

4. เห็นด้วยกับการมีสถาบันนี้ แต่การสื่อสารประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานบริการให้เห็นถึงผลงานที่เกิดขึ้น การนำมาใช้ได้จริง และการประเมินความคุ้มค่าของงบประมาณที่ใช้ไปยังไม่เห็นชัดเจน

5. ในภาวะปกติ ยังไม่เห็นบทบาทที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่ชัดเจน แต่ในช่วงของการระบาดจะเห็นบทบาทที่ชัดเจน

6. ที่ผ่านมา ผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่ประจักษ์มากนัก ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้รับข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ ว่ามีการวิจัยพัฒนาวัคซีนป้องกันโรค แต่ก็ไม่เห็นผลอย่างใด

ทั้งนี้ สถาบันวัคซีนแห่งชาติอยู่ในระหว่างการพิจารณาคำเห็น ข้อเสนอแนะจากการรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดข้างต้น เพื่อประกอบการพัฒนา ปรับปรุงพระราชบัญญัติความมั่นคงด้านวัคซีนแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงต่อไป